

Współczesne murale w Opolu – lokalizacja i znaczenie w przestrzeni miejskiej

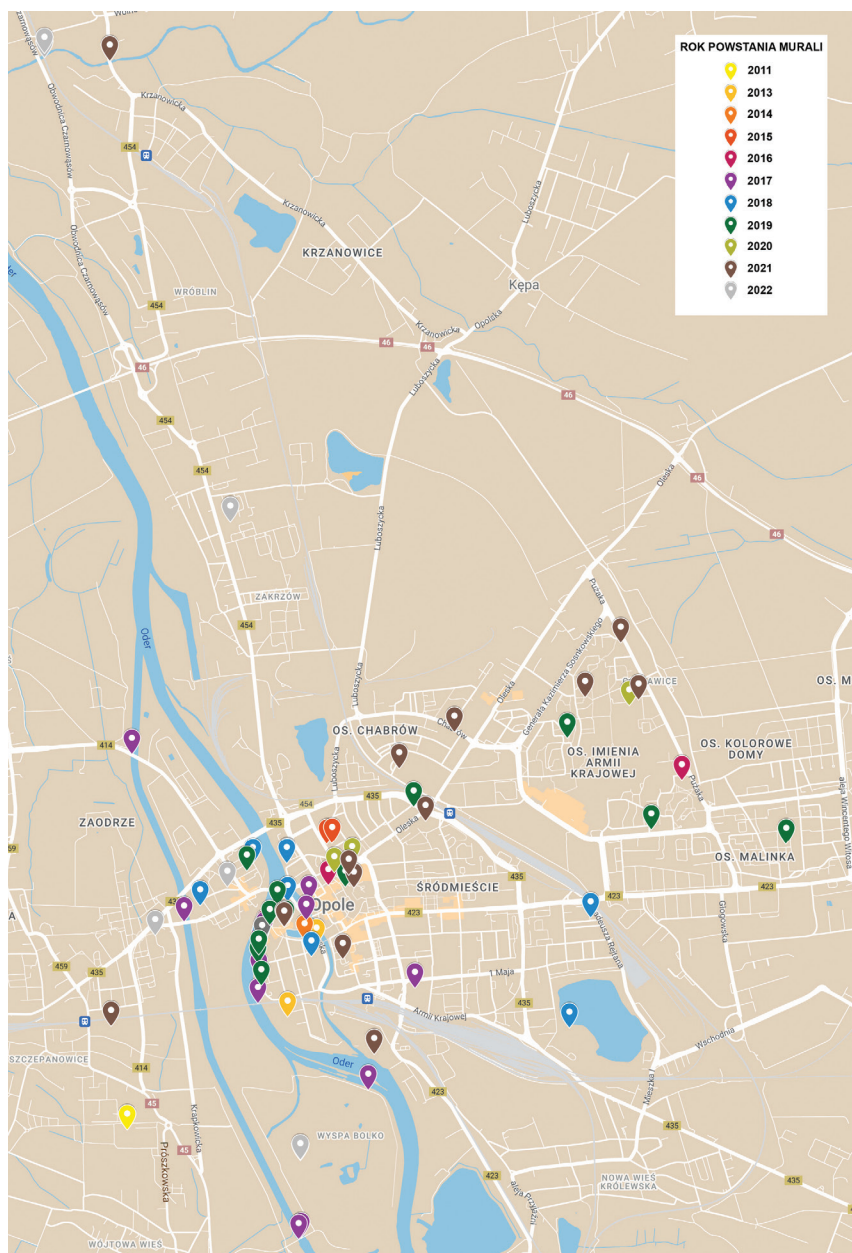

dr inż. arch.
ANNA SZCZEGIELNIAK
Politechnika Opolska
Wydział Budownictwa i Architektury
ORCID: 0000-0002-1212-249X

W Polsce od kilkunastu lat powstaje coraz więcej murali, a prace polskich muralistów charakteryzują się wysokim poziomem. W artykule przeanalizowano 64 murale zlokalizowane w Opolu. Dokonano oceny znaczenia badanych murali w przestrzeni miejskiej.

Mural – według słownika PWN to „wielkie malowidło wykonane bezpośrednio na ścianie budynku” [1], ale jest to definicja nieprecyzyjna i nieoddająca złożoności zjawiska. Według [2] mural to „wielkoformatowe malarstwo znajdujące się w przestrzeni publicznej” lub jeszcze ogólniej „działania plastyczne w kontekście architektonicznym”. Murale najczęściej wykonane są w technice farb akrylowych lub sprayem, rzadziej w innych technikach (freski, mozaiki, techniki mieszane). Zwykle lokalizowane są na ścianach budynków (zresztą sama nazwa pochodzi z hiszpańskiego i oznacza naścienny, przymocowany do ściany [3]), ale pojawiają się także w innych miejscach – np. na filarach mostów, murach, pustostanach [2]. Mural ma charakter czasowy [2, 4] – może zniknąć, np. zostać zamalowany, zniszczony, zastąpiony innym. Istotny dla muralu jest kontekst miejsca [2] – czy to jako inspiracja do tematu, czy związany z kształtem ściany, na której powstaje, i tym, czy znajdują się w niej np. jakieś otwory.

W raporcie *Mury...* [2] na podstawie funkcji i genezy pracy zdefiniowano podstawowe rodzaje murali: artystyczne, miejskie, instytucjonalne oraz reklamowe, a pod względem treści: artystyczne, upamiętniające (historyczno-patriotyczne), społeczno-polityczne czy komercyjne. Stasiak [5] z kolei wyróżnia dwa ich rodzaje: estetyzujące oraz społecznie zaangażowane (np. wytykające błędy władzy lub społeczeństwa; przedstawiające postawę twórcy wobec tematu lub upamiętniające). Tego typu prace mogą pełnić różne funkcje: stać się landmarkami w danej przestrzeni, punktem charakterystycznym, pomagać w rewitalizacji przestrzeni zdegradowanej [2], wzbogacać wizerunek miasta (ale jednocześnie przyspieszać procesy gentryfikacji) [5], mieć funkcję animacyjną i edukacyjną [2], być atrakcją turystyczną oraz służyć jako narzędzie do promocji turystycznej miasta [2, 5–9], upa-

Rys. 1. Lokalizacja badanych murali na mapie miasta; źródło: opracowanie własne na mapach Google

miętniać ważne postacie czy wydarzenia [10, 11]. Pod względem sposobu, w jaki powstają, murale można podzielić na legalne (których lokalizacja i powstanie, a także treść, przekaz są uzgadnianie) oraz nielegalne [2].

Zarys historii murali

Historycznych przodków murali można się doszukiwać np. w prehistorycznych malowidłach naskalnych (Altamira, Lascaux), egipskich hieroglifach, freskach czy *al secco*, renesansowych sgraffitach czy barokowym malarstwie iluzorycznym [2, 12]. Jednakże współczesna historia murali rozpoczęła się na początku XX w. w Meksyku, kiedy w czasie rewolucji pełniły funkcje propagandowe i edukacyjne. W 1922 r. narodził się Ruch Muralizmu Meksykańskiego, którego przedstawicielami byli Diego Rivera, José Clemente Orozco i David Alfaro Siqueiros [13]. W Europie nieco później (lata 60. i 70. XX w.) pojawiły się murale zaangażowane politycznie w Wielkiej Brytanii, Holandii i krajach skandynawskich oraz murale związane z konfliktem katolicko-protestanckim w Irlandii Północnej (głównie w Belfast i Derry) [2].

W Polsce murale pojawiły się w I poł. XX w. Pełniły głównie funkcje reklamowe. Po wojnie powstawały w obszarach staromiejskich,

w latach 50. i 60. również jako element odbudowy [2, 14]. Wzrost ich popularności nastąpił w latach 70. i 80. Upadek komunizmu sprawił, że ich popularność spadła. Pierwsze legalne murale artystyczne tworzył w Polsce w latach 90. Rafał Roskowiński w Trójmieście [14].

Początek XXI w. przyniósł znów wzrost zainteresowania tą formą street artu w Polsce [14]. Od kilkunastu lat murali powstaje coraz więcej, a prace polskich muralistów charakteryzują się wysokim poziomem [2]. Polskie prace są nagradzane (np. mural *Opowieść śródecka z trębaczem na dachu i kotem w tle*, autorstwa Radosława Barka, nagrodzony jako „obiekt specjalny – zdarzenie architektoniczne” w konkursie na Nagrodę Roku SARP 2016 oraz 5. miejscem w konkursie 7 nowych cudów Polski [15]), wybierane w konkursach (np. konkurs na mural przy Narodowym Centrum Polskiej Piosenki w Opolu *Przebojem na mural* [16]), tworzone przez artystów plastyków i architektów z dorobkiem (np. M-City – Mariusz Waras – grafik z gdańskiej ASP, Etam Crew – Przemysław „Sainer” Blejzyk i Mateusz „Bez” Gapski – duet artystów z łódzkiej ASP) i doceniane na arenie międzynarodowej (np. przez Graffiti Art. Magazine, portal Boredpanda.com czy telewizję CNN [17]).

Szczególnie wiele murali można spotkać w największych miastach, jak Łódź, Warszawa, Wrocław, Gdańsk, Gdynia, Sopot, Katowice, Poznań, Białystok, Szczecin, ale również w mniejszych, jak np. Chełmno, Sanok, Brodnica, Gorzów Wielkopolski i inne. Wiele miast promuje murale poprzez różnego rodzaju festiwale, np. Urban Forms Festival w Łodzi [18], Festiwal Malarstwa Monumentalnego w Gdańsku [19], w latach 2011–2013 Festiwal Outer Spaces w Poznaniu [20]. W innych miastach tworzenie murali jest wpisane w program miejskich świąt oraz festiwali – np. Perspektywy – 9 Hills Festival w Chełmnie [21].

Niniejszy artykuł skupia się na muralach powstałych w Opolu. Również w tym mieście zyskały one na popularności w ostatnich kilkunastu latach. Najstarsze ze współcześnie zrealizowanych prac w Opolu, jakie udało się zlokalizować w trakcie tego badania, to murale z okazji imprezy motoryzacyjnej Master Truck w 2011 r. [22], praca autorstwa Monstfura przy Uniwersytecie Opolskim oraz mural z konkursu Let's Color organizowanego przez producenta farb Dulux [23] – oba z 2013 r. Od tego czasu w mieście co roku powstaje od kilku do kilkunastu realizacji. Najaktywniejsza muralowo w mieście jest grupa Murki (działająca od 2017 r.), której wielkoformatowe

Tab. 1. Spis i lokalizacja badanych murali; źródło: opracowanie własne

LP	NAZWA/TYTUŁ	AUTOR	LOKALIZACJA
Murale powstałe w 2011			
2011-01	Master Truck	Grupa Beata	II Kampus Politechniki Opolskiej, ul. Prószkowska 76
Murale powstałe w 2013			
2013-01	Extra Homeless	Monstfur	Uniwersytet Opolski, ul. Strzelców Bytomskich
2013-02	Opole Miastem Kwiatów	Dulux Let's Colour	Bulwar K. Musiota
Murale powstałe w 2014			
2014-01	Irena Sendlerowa	Małgorzata Rozenau + 3fala.art.pl oraz Dariusz Paczkowski	Towarzystwo Kształcenia Alternatywnego, ul. Barlickiego 5
Murale powstałe w 2015			
2015-01	Mu-Tant Clan	Grupa Beata	brama, ul. Sienkiewicza 20
2015-02	DOBRY	Gregor Gonsior	oficyna, ul. Sienkiewicza 20
Murale powstałe w 2016			
2016-01	W Opolu wszystko gra	Szajba	Hostel Event ul. Staromiejska 10
2016-02	Druhna Markuszewska	Moc Kobiet (Women Power)	Bulwar K. Musiota
2016-03	Hip Hop	Petion Pet	Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Skautów Opolskich 10
Murale powstałe w 2017			
2017-01	Fundacja Dom	Murki	Bulwar K. Musiota, przy ul. Odrowążów
2017-02	Robot i jednorozec	Murki	ogródek Highlander
2017-03	Niepodległa	Bartłomiej Trzos i studenci UO	Urząd Wojewódzki, ul. Piastowska 14
2017-04	Zwierzęta	Adrian Czeladziński	ogrodenie ZOO, ul. Spacerowa
2017-05	Cadillac Robalo	Murki	parking, ul. 1 Maja
2017-06	Wodne stwory	Murki	most na Kanale Ulgi, prowadzący na Wyspę Bolko
2017-07	Burza w szklance	Murki	most na Kanale Ulgi, prowadzący na Wyspę Bolko
2017-08	Bocian	Murki	most na Kanale Ulgi, ul. Spychalskiego
2017-09	Barka	Murki	most na Kanale Ulgi, ul. Wrocławska
2017-10	Żar w tropikach	Murki	most kolejowy nad Odrą

Tab. 1. ciąg dalszy

2017-11	Danuta Berlińska	Manufaktura Inicjatyw różnorodnych	Bulwar K. Musioła
2017-12	Drzewo Życia – mozaika	Women Power	Bulwar K. Musioła
2017-13	Kobiety Kwiaty 1	Ewa Stomnicka, Manufaktura Inicjatyw Różnorodnych	Bulwar K. Musioła
2017-14	Kobiety Kwiaty 2	Ewa Stomnicka, Manufaktura Inicjatyw Różnorodnych	Bulwar K. Musioła
Murale powstałe w 2018			
2018-01	Muzyka w mieście – Miles Davis	Murki (Kamil Kowalski)	Liceum Ogólnokształcące Nr 1, ul. Licealna
2018-02	Muzyka w mieście – Kwadraty	Murki (PalmsCollector i Kurifurava)	ul Rybacka
2018-03	Muzyka w mieście – Trampek	Murki (Robotbot i PalmsCollector)	ul. Rybacka
2018-04	Muzyka w mieście – Tańce	Murki i Karolina Lisek oraz Mots z Porto	pawilon handlowy, ul. Kolejowa 9
2018-05	Muzyka w mieście – Zespół	Murki	Pub Ostrówek, ul. Ostrówek 1
2018-06	Odsmogujmy Opole	Moc Kobiet (Women Power)	Bulwar K. Musioła
2018-07	Sport i tęcza	Murki	Państwowa Szkoła Podstawowa nr 8, podwórko, ul. Bończyka
2018-08	Walka	Murki	ogrodzenie przy Kamionka Piast
Murale powstałe w 2019			
2019-01	Dziewczyna	Murki (Robotbot i Mudmugz)	parking wielopoziomowy, ul. Sosnkowskiego
2019-02	Opolskie Lamy	Murki	Kino Meduza, ul. Oleska
2019-03	Lisek i dziecięce rysunki	Murki	Spółdzielczy Dom Kultury 9, ul. J. Bytnara Rudego 2
2019-04	Afryka	Murki	ul. Sieradzka 8
2019-05	Dziewczyna	Murki (Karolina Lisek)	Muzeum Śląska Opolskiego, ul. Muzealna
2019-06	Wywiad	RoBotBot i Kreda	Amfiteatr Tysiąclecia
2019-07	Od wody po kosmos (wieloczęściowy)	Murki	Bulwar K. Musioła
2019-08	ONA	Women Power	Bulwar K. Musioła
2019-09	Pong!	Petion Pet	Państwowa Szkoła Podstawowa nr 8, ul. Bończyka
Murale powstałe w 2020			
2020-01	Anna Jantar	Bruno Neuhamer	ul. Rzemieślnicza 8
2020-02	Rajski ogród	Murki	Dom Dziennego Pobytu „Złota Jesień”, ul. Hubala 4
2020-03	Remigiusz Mróz	Łukasz Bieniek (Ideamo), Greta Kaczmarek	ul. Oleska 1A
Murale powstałe w 2021			
2021-01	Krzysztof Krawczyk	Bruno Neuhamer	ul. Krakowska 34A
2021-02	Mural Polskiej Piosenki 01	Patrycja Kostyra	Mur przy Amfiteatrze Tysiąclecia
2021-03	Mural Polskiej Piosenki 02	Anna Wardęga-Czaja	Mur przy Amfiteatrze Tysiąclecia
2021-04	Wilq Superbohater	Bartosz Minkiewicz i Murki	ul. Bytnara Rudego 11
2021-05	40-lecie SM	Murki (Patrycja Kostyra)	ul. Fieldorfa 12
2021-06	Mała Panew	Murki	Czarnowąsy, most nad Małą Panwią
2021-07	Terra Omnibus Fresk	Stowarzyszenie Les Passeurs de Fresques	Mur przy Kościele pw. Matki Boskiej Bolesnej i św. Wojciecha
2021-08	Baza Good Food	Murki	sklep Baza 24, ul. Chabrów
2021-09	Ku pamięci Tomka Chady	Kamil Dadon	ul. Dworska 2
2021-10	Konsolidacja UO z PMWSZ	Klawy projekt	ul. Katowicka 68
2021-11	Historyczna panorama Opola	Mural Studio	mur przy Zamku Górnym, ul. Księcia Władysława II Opolczyka
2021-12	Opole, kamera, akcja!	Murki	Publiczne Technikum Nr 7, ul. Struga 16
2021-13	Wieloryb	Murki	Basen Letni Błękitna Fala, plac Róż 8
2021-14	Przyjęcie	Murki	Dom Dziennego Pobytu „Złota Jesień”, ul. Hubala 4
2021-15	Szanuj zieleń	Murki	park na Bolko
Murale powstałe w 2022			
2022-01	Andrzej Nowak	Michał Węgrzyn	ul. Niedurnego 6A
2022-02	Krokodyl	Murki	Czarnowąsy, most kolejowy nad Małą Panwią
2022-03	Apteka za Odrą	Murki	apteka Za Odrą, ul. Niemodlińska 21
2022-04	Smocza Łódź	Murki	Czarnowąsy, most kolejowy nad Małą Panwią
2022-05	Ćwir ćwir	Murki	park na Bolko
2022-06	5 urodziny grupy Murki	Murki	ul. Budowlanych 77

Fot. 1. Geometria ściany muralu – A – mural płaski – 2020-03, B – mural wieloboczny 2017-03, C – mural obły 2021-02; źródło: fot. autora (2022 r.)

Fot. 2. Wielkość muralu względem budynku/obiektu budowlanego – A – mural na całej płaszczyźnie ściany – 2021-11, B – mural mniejszy niż płaszczyzna ściany – 2019-01, C – mural zajmujący kilka płaszczyzn – 2019-04. Fot. autora (2022 r.)

Fot. 3. Typy lokalizacji architektonicznej muralu – A – ślepa ściana – 2018-05, B – ściana z oknami/drzwiami – 2015-02, C – strefa wejściowa do budynku – 2019-03, D – brama w budynku – 2016-01, E – mur – 2013-02, F – filar mostu 2017-06; źródło: fot. autora (2022 r.)

Fot. 4. Widoczność muralu – A dobrze widoczny – 2021-01, B częściowo widoczny – 2021-14, C mało widoczny – 2022-05; źródło: fot. autora (2022 r.)

Tab. 2. Wybrane aspekty kompozycyjno-plastyczne związków murali z kontekstem przestrzennym budynku; źródło: opracowanie własne

Lp.	Geometria	Wielkość względem obiektu	Wielkość bezwzględna		
			duży	średni	mały
Murale powstałe w 2011					
2011-01	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
Murale powstałe w 2013					
2013-01	wieloboczny	cała płaszczyzna		+	
2013-02	wieloboczny	cała płaszczyzna	+		
Murale powstałe w 2014					
2014-01	plaski	mniejszy niż płaszczyzna			+
Murale powstałe w 2015					
2015-01	wieloboczny	cała płaszczyzna	+		
2015-02	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
Murale powstałe w 2016					
2016-01	wieloboczny	cała płaszczyzna	+		
2016-02	plaski	cała płaszczyzna	+		
2016-03	plaski	mniejszy niż płaszczyzna			+
Murale powstałe w 2017					
2017-01	plaski	cała płaszczyzna	+		
2017-02	wieloboczny	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-03	wieloboczny	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2017-04	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-05	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-06	wieloboczny	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-07	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-08	wieloboczny	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2017-09	plaski	cała płaszczyzna		+	
2017-10	plaski	cała płaszczyzna		+	
2017-11	plaski	cała płaszczyzna		+	
2017-12	plaski	cała płaszczyzna		+	
2017-13	plaski	cała płaszczyzna		+	
2017-14	plaski	cała płaszczyzna		+	
Murale powstałe w 2018					
2018-01	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2018-02	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2018-03	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2018-04	plaski	cała płaszczyzna		+	
2018-05	plaski	niewiele mniejszy niż płaszczyzna		+	
2018-06	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2018-07	plaski	cała płaszczyzna	+		
2018-08	wieloboczny	mniejszy niż płaszczyzna		+	
Murale powstałe w 2019					
2019-01	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2019-02	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2019-03	plaski	cała płaszczyzna		+	
2019-04	wieloboczny	cała płaszczyzna	+		
2019-05	plaski	cała płaszczyzna		+	
2019-06	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2019-07	plaski	cała płaszczyzna	+		
2019-08	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2019-09	plaski	cała płaszczyzna		+	

obrazy zdobią miasto w kilkudziesięciu miejscach [24]. Powstają także murale związane z Krajowym Festiwalu Polskiej Piosenki. W tym cyklu do tej pory powstały trzy murale – Anny Jantar (2000 r.), Krzysztofa Krawczyka (2021 r.) i Andrzeja Nowaka (2022 r.) [25–27]. W 2021 r. Narodowe Centrum Polskiej Piosenki zorganizowało konkurs na murale. Dwa zwycięskie ozdobiły mur przy wejściu do Amfiteatru, gdzie odbywa się Krajowy Festiwal Polskiej Piosenki [16].

Stan badań

W literaturze tematu można odnaleźć wiele badań na temat murali znajdujących się w Łodzi [2, 4, 6–8, 28], Warszawie [2, 10], Wrocławiu [2, 11], Gdańsku [2, 7], Krakowie [9], Gdyni i Sopocie [2], Lublinie [29], Poznaniu [7] czy Katowicach [2]. Murale są inspirującym i interesującym tematem dla badaczy z wielu różnych dyscyplin naukowych, np. socjologii [30–32], filozofii [10], turystyki i zarządzania [7–9] czy komunikacji społecznej [33]. Są również obiektem badań architektoniczno-urbanistycznych, przykładem mogą być np. badania Stasiak [5] na temat roli muralu w przestrzeni miejskiej, badania Malugi [13] – analiza architektoniczna i plastyczna murali meksykańskich, czy Gzella oraz Nyki [34] – badanie na temat obszarów konfliktu i porozumienia między architekturą a street artem (poruszona m.in. kwestia praw autorskich do dzieła architektonicznego a powstawania na nim muralu). Murale ściśle powiązane są z architekturą i urbanistyką, w związku z tym szczególnie istotne wydaje się badanie ich właśnie w tym kontekście. Niniejszy artykuł jest próbą poszerzenia wiedzy w tym obszarze.

Cel i metodyka badawcza

Opole ma sporą liczbę murali, jednak do tej pory nie zostały opisane w literaturze, nie istnieje również mapa z ich lokalizacją w mieście. Celem badania jest zidentyfikowanie i skatalogowanie murali w Opolu, zbadanie ich typów lokalizacji oraz określenie znaczenia w przestrzeni miasta. Do badania wybrano murale zrealizowane oraz istniejące w granicach administracyjnych miasta w momencie zbierania danych do niniejszego artykułu (czerwiec–sierpień 2022 r.). Z badania wykluczono murale kibicowskie, dotyczące drużyn piłkarskich (ze względu na zupełnie odrębną ich specyfikę), a także takie, u których nie udało się ustalić autora lub roku powstania. Podjęto starania w celu zlokalizowania jak największej liczby murali w mieście. Jednak z uwagi na charakter zjawiska, trudny dostęp do informacji na temat prac nielegalnych, powstających w peryferyjnych częściach miasta, ograniczony czas badania oraz jednoosobowy zespół badawczy na pewno nie udało się zlokalizować wszystkich. Mimo to próba, na której wykonano badanie, jest

Tab. 2. ciąg dalszy

Lp.	Geometria	Wielkość względem obiektu	Wielkość bezwzględna		
			duży	średni	mały
Murale powstałe w 2020					
2020-01	plaski	cała płaszczyzna	+		
2020-02	plaski	cała płaszczyzna		+	
2020-03	plaski	cała płaszczyzna	+		
Murale powstałe w 2021					
2021-01	plaski	cała płaszczyzna	+		
2021-02	obły	cała płaszczyzna	+		
2021-03	wieloboczny	cała płaszczyzna	+		
2021-04	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2021-05	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2021-06	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2021-07	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2021-08	plaski	cała płaszczyzna		+	
2021-09	plaski	cała płaszczyzna		+	
2021-10	plaski	cała płaszczyzna	+		
2021-11	plaski	cała płaszczyzna		+	
2021-12	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2021-13	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		
2021-14	plaski	cała płaszczyzna		+	
2021-15	plaski	cała płaszczyzna		+	
Murale powstałe w 2022					
2022-01	plaski	cała płaszczyzna	+		
2022-02	plaski/obły	cała płaszczyzna		+	
2022-03	plaski	mniejszy niż płaszczyzna		+	
2022-04	plaski	cała płaszczyzna		+	
2022-05	plaski	cała płaszczyzna		+	
2022-06	plaski	mniejszy niż płaszczyzna	+		

dosyć liczna i może być uznana za reprezentatywną.

Murale podzielono na grupy w zależności od roku powstania i nadano numery porządkowe w celu ułatwienia katalogowania (tab. 1. i rys. 1.). Łącznie przebadano 64 murale z lat 2011–2022.

Zastosowano następujące metody badawcze: – w celu zebrania informacji o liczbie i lokalizacji murali:

- analiza źródeł internetowych – portale informacyjne: Radio Opole [22, 23, 25–28, 35–47], 24opole [48–56], Wyborcza.pl Opole [57–63], Super Express [64–66];
- analiza źródeł internetowych – profile FB artystów streetartowych: Monstfur, Robotbot, Petion Pet, Grupa Murki [67–70];
- wywiady z artystami streetartowymi [71, 72];
- w celu zebrania materiałów graficznych:
- wizje lokalne i dokumentacja fotograficzna;
- w celu poznania kontekstu urbanistycznego i architektonicznego:
- analiza lokalizacji murali na budynkach/ obiektach budowlanych oraz w mieście.

Postawiono następujące pytania badawcze:

- w celu określenia związku murali z miastem i jego urbanistyką oraz architekturą:
 - w jakich typach lokalizacji najczęściej pojawiają się murale w Opolu?
 - w jakiej części Opola jest ich najwięcej?
 - w celu określenia ich wagi w mieście:
 - które murale w Opolu mogą mieć największe znaczenie w przestrzeni miasta?
 - jak to ocenić?
- W celu określenia znaczenia murali w przestrzeni miejskiej dokonano oceny: – wybranych aspektów kompozycyjno-plastycznych związków muralu z kontekstem przestrzennym budynku wg Maluga [13] (tab. 2.), takich jak:
- geometria ściany, na której jest mural (plaski; wieloboczny; obły) (fot. 1.);
 - wielkość muralu względem budynku/ obiektu budowlanego (mniejszy niż płaszczyzna, na której się znajduje; wypełniająca całą płaszczyznę, na której się znajduje; zajmująca wiele płaszczyzn) (fot. 2.);
 - wielkość bezwzględna muralu (duży, średni, mały);

– związków muralu z kontekstem urbanistycznym (tab. 3.), takich jak:

- typ lokalizacji urbanistycznej (centrum miasta – w dzielnicach Stare Miasto i Śródmieście; poza centrum miasta – w pozostałych dzielnicach);
- typ lokalizacji architektonicznej (ślepa ściana budynku; ściana budynku z oknami/drzwiami; strefa wejściowa do budynku; brama/przejście w budynku; mur; filar mostu/wiaduktu;) (fot. 3.);
- widoczność muralu (dobrze widoczny; częściowo; mało) (fot. 4.).

Za murale o największym znaczeniu w przestrzeni miasta uznano te, które są najlepiej widoczne i mają szansę być zauważone przez jak największą grupę odbiorców, czyli takie, które są jednocześnie: dużych rozmiarów, zajmują całą płaszczyznę, na której się znajdują, są zlokalizowane w centrum miasta i dobrze widoczne. Za murale o średnim znaczeniu uznano te, które spełniały tylko trzy z tych warunków, za murale o znikomym znaczeniu w mieście uznano te, które spełniały dwa lub mniej z powyższych warunków.

Badanie murali opisane w niniejszym artykule zostało ograniczone wyłącznie do kwestii kontekstu architektoniczno-urbanistycznego opolskich murali. Badania nad muralami w Opolu warto byłoby kontynuować w interdyscyplinarnym zespole i poszerzyć je o analizę wartości artystycznych, formy przekazu oraz treści murali.

Rezultaty i wnioski

Na podstawie dokonanych analiz 64 murali w Opolu zauważono wyraźny wzrost popularności tego typu sztuki ulicznej w mieście. Od 2017 r. liczba powstających w ciągu roku prac wzrosła kilkukrotnie. Widać też wpływ pandemii COVID-19 na aktywność muralistów – w 2020 r. powstały tylko 3 murale (podczas gdy w 2019 r. – 9, a w 2021 r. aż 15). Podobnie jak w wielu innych miastach w Polsce, gdzie widać koncentrację murali w obrębie centrum [2], również w Opolu jest ich w tym obszarze najwięcej. Aczkolwiek zauważalna jest powoli zmiana – w latach 2013–2016 murale powstawały głównie w centrum (w dzielnicach Stare Miasto i Śródmieście), od 2017 r. częściej pojawiały się w innych częściach miasta. Może to być związane z „nasyconiem” centrum tą formą sztuki bądź chęcią przyciągnięcia uwagi do innych części miasta.

Na podstawie oględzin miejsc lokalizacji murali w Opolu zdefiniowano sześć różnych typów – ślepa ściana budynku, ściana budynku z oknami/drzwiami, strefa wejściowa do budynku, brama/przejście, mur, filar mostu/wiaduktu. Najpopularniejszymi typami lokalizacji są – mury, ślepe ściany budynków, filary mostów. Są to lokalizacje typowe dla powstawania murali [2]. Opole nie różni się tu

Tab. 3. Wybrane aspekty związków murali z kontekstem urbanistycznym; źródło: opracowanie własne

Lp.	Typ lokalizacji urbanistycznej	Typ lokalizacji architektonicznej	Widoczność		
			dobrze widoczny	częściowo widoczny	mało widoczny
Murale powstałe w 2011					
2011-01	poza centrum	ściana z drzwiami		+ (wewnętrzny teren Politechniki, niewidoczny z zewnątrz)	
Murale powstałe w 2013					
2013-01	centrum	przejście/brama		+ (przesłonięty przez elementy budynku)	
2013-02	centrum	mur		+ (przesłonięty zielenią)	
Murale powstałe w 2014					
2014-01	centrum	strefa wejściowa		+ (mały rozmiar, przesłonięty murkiem i rzeźbą lamy)	
Murale powstałe w 2015					
2015-01	centrum	brama		+ (lokalizacja w bramie utrudnia widoczność)	
2015-02	centrum	ściana z oknami		+ (lokalizacja w podwórzu, niewidoczny z ulicy)	
Murale powstałe w 2016					
2016-01	centrum	brama		+ (lokalizacja w bramie utrudnia widoczność)	
2016-02	centrum	mur		+ (przesłonięty przez zielenią)	
2016-03	poza centrum	ściana z oknami i drzwiami	+		
Murale powstałe w 2017					
2017-01	centrum	mur		+ (przesłonięty przez zielenią)	
2017-02	centrum	mur		+ (meble, parasole)	
2017-03	centrum	ściana z oknami	+		
2017-04	centrum	mur		+ (przesłonięty przez zielenią, wyblakły)	
2017-05	centrum	mur			+ (przesłonięty przez zielenią, samochody, wyblakły)
2017-06	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem)	
2017-07	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem, przesłonięty przez zielenią)	
2017-08	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem)	
2017-09	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem, przesłonięty przez zielenią)	
2017-10	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem)	
2017-11	centrum	mur	+		
2017-12	centrum	mur		+ (mało kontrastowa)	
2017-13	centrum	mur	+		
2017-14	centrum	mur	+		
Murale powstałe w 2018					
2018-01	poza centrum	ślepa ściana	+		
2018-02	centrum	ślepa ściana	+		
2018-03	centrum	ślepa ściana	+		
2018-04	centrum	ślepa ściana	+		
2018-05	centrum	ślepa ściana		+ (przesłonięty przez samochody)	
2018-06	centrum	mur	+		
2018-07	poza centrum	mur		+ (na podwórku szkolnym, niewidoczny z zewnątrz)	
2018-08	centrum	mur		+ (wśród zieleni, niewidoczny od ulicy)	
Murale powstałe w 2019					
2019-01	poza centrum	ślepa ściana	+		
2019-02	centrum	ślepa ściana			+ (przesłonięty przez zielenią, samochody, śmietnik)
2019-03	poza centrum	strefa wejściowa	+		
2019-04	poza centrum	brama		+ (przesłonięty przez motocykle, rowery)	
2019-05	centrum	ślepa ściana		+ (przesłonięty przez elementy budynku)	
2019-06	centrum	strefa wejściowa	+		

Tab. 3. ciąg dalszy

2019-07	centrum	mur	+		
2019-08	centrum	mur		+ (mało kontrastowa)	
2019-09	poza centrum	ślepa ściana	+		
Murale powstałe w 2020					
2020-01	centrum	ślepa ściana	+		
2020-02	poza centrum	mur		+ (przesłonięty przez samochody, śmietniki)	
2020-03	centrum	ślepa ściana	+		
Murale powstałe w 2021					
2021-01	centrum	ślepa ściana	+		
2021-02	centrum	mur	+		
2021-03	centrum	mur	+		
2021-04	poza centrum	ślepa ściana	+		
2021-05	poza centrum	ślepa ściana	+		
2021-06	poza centrum	filar mostu		+ (mało widoczny pod mostem, przesłonięty przez zieleni)	
2021-07	centrum	mur		+ (poziomy układ i jasne kolory utrudniają widoczność)	
2021-08	poza centrum	ślepa ściana		+ (przesłonięty przez samochody)	
2021-09	poza centrum	strefa wejściowa		+ (lokalizacja za bramą, niewidoczny z zewnątrz)	
2021-10	centrum	ściana z oknami	+		
2021-11	centrum	mur		+ (mało kontrastowy, poziomy układ utrudnia zauważenie)	
2021-12	poza centrum	ściana z oknami	+		
2021-13	poza centrum	mur	+		
2021-14	poza centrum	ślepa ściana		+ (przesłonięty przez zieleni)	
2021-15	poza centrum	mur			+ (ukryty w trudnej lokalizacji, przesłonięty zielenią)
Murale powstałe w 2022					
2022-01	poza centrum	ślepa ściana	+		
2022-02	poza centrum	filar mostu	+		
2022-03	poza centrum	strefa wejściowa		+ (przesłonięty przez samochody)	
2022-04	poza centrum	filar mostu		+ (przesłonięty przez zieleni)	
2022-05	poza centrum	mur			+ (ukryty w trudnej lokalizacji, przesłonięty zielenią)
2022-06	poza centrum	mur			+ (ukryty w trudnej lokalizacji, przesłonięty zielenią)

od innych miast, w których powstają murale – często do tworzenia tego typu obrazów wykorzystywane są miejsca o zdegradowanym charakterze. Obecność w mieście dużych osiedli z budynkami z wielkiej płyty (Osiedle AK, Zaodrze) oraz wyrw w historycznej zabudowie pierzejowej kamienic w centrum miasta daje dużą liczbę ślepych ścian szczytowych, na których często lokowane są murale. Rejon rzeki i murów przy bulwarach oraz elementy mostów również są popularne wśród muralistów. Rzeka daje oddech, dystans, możliwość obejrzenia obrazu z drugiego brzegu, co jest korzystne w przypadku malowideł wielkoformatowych. Natomiast mniej popularnymi lokalizacjami są – strefy wejściowe do budynków, bramy i ściany z oknami. Te lokalizacje są trudniejsze dla ulokowania muralu – mają otwory okienne lub drzwiowe, bardziej skomplikowaną geometrię, co trzeba uwzględnić w projekcie.

Dokonano oceny znaczenia badanych murali w przestrzeni miasta. W tab. 4. przed-

stawiono listę murali o największym i średnim znaczeniu w mieście. Na fot. 5. pokazano murale o największym znaczeniu w przestrzeni miejskiej w Opolu.

Murale o największym znaczeniu w przestrzeni miejskiej są widoczne z daleka, łatwe do znalezienia, mają szansę trafić do wielu osób, także takich, które ich nie szukają i trafią na nie przypadkiem. Takie murale stają się ważnym elementem krajobrazu miejskiego – ich kolorystyka, kompozycja, usytuowanie wpływają na odbiór miejsca, w którym się znajdują. Wszystkie murale, które zostały ocenione jako te o największym znaczeniu w przestrzeni miasta Opolu, powstały w ciągu ostatnich trzech lat (2019–2022). Może to świadczyć o tym, że murale stają się istotnym składnikiem przestrzeni miejskiej Opolu. Z kolei murale określone jako te o znikomym czy niewielkim wpływie na przestrzeń miejską również mogą stanowić interesujący punkt na mapie miasta. Szczególnie w miejscach mniej eksponowanych, nieodwiedzanych

przez turystów czy wręcz ukrytych mogą wprowadzać element zaskoczenia, podnieść jakość przestrzeni zdegradowanej. W obu przypadkach murale, czy te o większym, czy o mniejszym znaczeniu w mieście, wzbogacają, jak pisze Maluga [13], jego układ kompozycyjny. „Dobrze zrobiony mural jest częścią miasta, jest to część architektury” [2], dlatego szczególnie istotne jest świadome, precyzyjne wybieranie ich wielkości oraz lokalizacji w mieście, uwzględniając takie czynniki jak pozycja muralu na budynku czy jego widoczność.

Badania opisane w niniejszym artykule – to jest skatalogowanie opolskich murali oraz stworzenie ich mapy – mogą być przydatne przy opracowywaniu materiałów promocyjnych miasta, np. szlaku zwiedzania opolskich murali, mapy ich poszukiwań itp. Takie mapy zostały już opracowane dla innych miast, np. Gdańska [19] czy Łodzi [18], z miast województwa opolskiego mapę murali posiada Kluczbork [73]. Z kolei metoda oceny znacze-

Fot. 5. Murale o największym znaczeniu w przestrzeni miejskiej w Opolu; źródło: fot. autora (2022 r.)

nia urbanistycznego murali może pozwalać w przyszłości na sprawne planowanie lokalizacji kolejnych.

Bibliografia

[1] Słownik Języka Polskiego, PWN, dostępne na <https://sjp.pwn.pl/slowniki/mural.html> (dostęp 1.08.2022).

[2] Duchowski Mirosław i in., Mury. Diagnoza dynamiki środowiska twórców malarstwa monumentalnego – raport badawczy. Instytut Badań Przestrzeni Publicznej.

[3] Wikipedia, hasło: Mural, dostępne na <https://en.wikipedia.org/wiki/Mural> (dostęp 1.08.2022).

[4] Jagiello Ewa i in., 2014, Dialogi wokół murali. Raport z badań opinii przeprowadzonych w ulicznych punktach konsultacyjnych. Serwis badawczy Qualio, Urban Forms, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

[5] Stasiak Anna, 2016, Mural i jego rola w przestrzeni zurbanizowanej. Inegracja Sztuki i Techniki w Architekturze i Urbanistyce. Tom IV/II, s. 83-91.

[6] Mokras-Grabowska Justyna, 2014, Art-Tourism Space in Łódź: The Example of the Urban Forms Gallery. *Tourism* 2014, 24/2 DOI: 10.2478/tour-2014-0013.

[7] Świeściak Martyna, Matulewski Paweł, Makohonienko Mirosław, 2015, Turystyka graffiti w opinii respondentów z wybranych miast: Gdańsk, Łódź, Poznań. *Turystyka kulturowa*. Nr 8/2015.

[8] Jażdżewska Iwona, 2017, Mural jako atrakcja turystyczna w mieście poprzemysłowym – przykład Łodzi. *Turyzm/Tourism*, 27(2), s. 45–57, <https://doi.org/10.18778/0867-5856.27.2.04>.

[9] Niemczyk Agata, Palis Beata, 2017, Mural jako narzędzie promocji turystycznej miasta. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 18(8/III), s. 169–181.

[10] Upalewski Ilija, 2017, Murals make (Our) history: paintings on the wall as media of cultural memory. Interpreting the current state of Warsaw's commemorative murals. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, tom XIII nr 4.

[11] Salij-Hofman Barbara, 2022, Z piedestału na ścianę. Wrocławskie murale upamiętniające jako nowe pomniki w przestrzeni miejskiej. *Quart* Nr 1 (63)/2022, s. 102-121.

[12] Palys Justyna, 2014, Sztuka uliczna jako medium komunikacji społecznej w Europie. Analiza materiałów źródłowych z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Polski z lat 1970-2012, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Ołędzkiego, Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Warszawa, 2014.

[13] Maluga Leszek, 2019, Mural jako forma plastyczna w przestrzeni architektonicznej i urbanistycznej Meksyku. *Architectus* 3(59) 2019, DOI: 10.5277/arc190306.

[14] Rutkiewicz Marcin, 2014, Street art w Polsce. Znak, lipiec-sierpień 2014, dostępne na <https://www miesiecznik.znak.com.pl/7102014marcin-rutkiewiczstreet-art-w-polsce/> (dostęp 1.08.2022).

[15] Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Opowieść_sródeczka_z_trebaczem_na_dachu_i_kotem_w_tle (dostęp 26.09.2022).

[16] <https://radio.opole.pl/101,443019,przebojem-na-mural-muzyczne-i-kolorowe-podusumowa> (dostęp 12.07.2022).

[17] <https://terazpolska.pl/pl/a/Muralepolskaspecialnosc> (dostęp 26.09.2022).

[18] <https://www.urbanforms.org/> (dostęp 02.08.2022).

[19] <https://muralegdanskasp.pl> (dostęp 02.08.2022).

[20] Poznańska Wiki, Wszystko o Poznaniu, https://poznani.fandom.com/wiki/Festiwal_Outer_Spaces (dostęp 2.08.2022).

[21] <https://www.9hf.pl> (dostęp 2.08.2022).

[22] <https://radio.opole.pl/100,114934,murale-na-ii-kampusie-politechniki-opolskiej> (dostęp 12.07.2022).

[23] <https://radio.opole.pl/100,88699,opolski-bulwar-im-musiola-zyska-nowe-kolory> (dostęp 12.07.2022).

[24] <https://plus.nto.pl/grupa-murki-chce-uczynic-opole-i-swiat-bardziej-kolorowym/ar/13946350> (dostęp 7.07.2022).

[25] <https://radio.opole.pl/468,339380,mural-anny-jantar-powstal-w-opolu> (dostęp 12.07.2022).

[26] <https://radio.opole.pl/101,478872,mural-krzysztofa-krawczyka-uroczyscie-odsloniety> (dostęp 12.07.2022).

[27] <https://radio.opole.pl/100,589620,mural-poswiecony-andrzejowi-nowakowi-czeka-na-ur> (dostęp 12.07.2022).

[28] Stępień B., Łódzkie murale. Niedoceniona grafika użytkowa Lublin. *Prace Komisji Krajoznawstwa Kulturowego*, nr 41 (1)/2019, s. 7-24, <https://doi.org/10.30450/201901>.

[29] Smoczyńska Adrianna, Łapiński Jacek Leszek, 2019, Murale jako galeria sztuki w krajoznawstwie miejskim na przykładzie miasta Lublin. *Prace Komisji Krajoznawstwa Kulturowego*, nr 41 (1)/2019, s. 7-24, <https://doi.org/10.30450/201901>.

[30] Gruba Monika, 2012, Sztuka uliczna jako narzędzie kontestacji w przestrzeni publicznej metropolii. *Przestrzeń Społeczna (Social Space)* 2/1 (3), 177-196.

[31] Statomic Piotr Mikołaj, 2019, Jak badać murale z perspektywy socjologicznej? *Przykład Łodzi. Człowiek i Społeczeństwo*, 48, s. 107-122, <https://doi.org/10.14746/cis.2019.48.7>.

[32] Krzywicki Adrianna, 2022, Rola murali we współczesnym funkcjonowaniu miejskich ruchów społecznych w przestrzeni publicznej. *Przegląd Wybranych Działań Artystycznych. Przegląd Socjologii Jakościowej*, tom XVIII nr 2. DOI: <https://doi.org/10.18778/1733-8069.18.2.06>.

[33] Lachowska Karolina, Pielużek Marcin, 2020, Miasto jako przestrzeń ideologiczna – analiza sztuki ulicznej towarzyszącej aktualnym protestom w Chile. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Cultura* 12(2) 2020. DOI 10.24917/20837275.12.2.7

[34] Gzell S., Nyka L., 2011, Street art a architektura [w:] *Street Art. Między wolnością a anarchią*, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Warszawa, s. 67-83.

[35] <https://radio.opole.pl/101,116455,street-art-w-opolu-na-ulienkiewicza-powstanie-> (dostęp 12.07.2022).

[36] <https://radio.opole.pl/101,120208,mural-na-ścianie-budynku-stowarzyszenia-opak-got> (dostęp 12.07.2022).

[37] <https://radio.opole.pl/100,172092,druhna-na-muralu-maria-makuszevska-bedzie-bohat> (dostęp 12.07.2022).

[38] <https://radio.opole.pl/100,210743,na-przystani-nad-odra-odsloniety-mural-poswiecony> (dostęp 12.07.2022).

[39] <https://radio.opole.pl/101,250578,mural-antymogowoy-powstal-w-opolu> (dostęp 12.07.2022).

[40] <https://radio.opole.pl/101,273403,szesc-kobiet-stworzylo-nowy-artystyczny-mural-na> (dostęp 12.07.2022).

[41] <https://radio.opole.pl/101,285534,opole-prawie-kilometrowy-mural-powstaje-na-bulwa> (dostęp 12.07.2022).

[42] <https://radio.opole.pl/100,331178,remigiusz-mroz-zawita-do-opola-mural-z-jego-wize> (dostęp 12.07.2022).

[43] <https://radio.opole.pl/100,334376,kolorowa-miejska-dzungla-zdobi-ściane-przy-domu> (dostęp 12.07.2022).

[44] <https://radio.opole.pl/101,455312,komiksowy-bohater-wilq-bedzie-czuwac-nad-opolem> (dostęp 12.07.2022).

[45] <https://radio.opole.pl/548,1435,panorama-opola-jakiej-nieznamy-przy-zamku-gorny> (dostęp 12.07.2022).

[46] <https://radio.opole.pl/100,494903,opole-na-osiedlu-akpowstal-mural-ktory-nie-tylk> (dostęp 7.07.2022).

[47] <https://radio.opole.pl/100,505724,na-budynku-universytetu-opolskiego-powstal-mural> (dostęp 7.07.2022).

[48] https://www.24opole.pl/186889,Przy_ul_Sienkiewicza-powstaje-ogromny_mural,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[49] https://www.24opole.pl/23707,Opolanki_pomalowaly_mural_nad_Odra,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[50] https://www.24opole.pl/33778,Remigiusz_Mroz_ma_juz_swoj_mural_w_Opolu_oficjalnie_odsloniecie_15_lipca,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[51] https://www.24opole.pl/34395,Mural_Anny_Jantar_oficjalnie_odsloniony_W_uroczystosciach_uczestniczylna_Natalia_Kukulka,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[52] https://www.24opole.pl/37400,Nowy_mural_przy_Narodowym_Centrum_Polskiej_Piosenki,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[53] https://www.24opole.pl/38281,Grupa_Murki_ukonczyla_mural_w_dzielnicy_AK_Za_chwile_powstanie_kolejny,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[54] https://www.24opole.pl/38365,Piekna_panorama_Opola_powstaje_na_murze_przed_Zamkiem_Gornym,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[55] https://www.24opole.pl/38992,Mural_Krzysztofa_Krawczyka_oficjalnie_odsloniony,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[56] https://www.24opole.pl/43607,Uroczyscie_odsloniono_nowy_mural_w_Opolu,wiadomosc.html (dostęp 15.07.2022).

[57] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,22246533,murale-w-opolu-kolejny-powstal-na-murze-zoo-bedziecie-zachyceni.html> (dostęp 15.07.2022).

[58] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,22497925,dr-danuta-berlinska-bohaterka-herstorycznego-szlaku-nad-odra.html> (dostęp 15.07.2022).

[59] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,23913005,antymogowoy-mural-nad-odra-wydzwiek-optimistyczny.html> (dostęp 15.07.2022).

[60] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,26126156,w-srode-oficjalnie-odslonienie-muralu-z-remigiuszem-mrozem-beda.html> (dostęp 15.07.2022).

[61] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,27375995,pryzamku-gornym-powstaje-mural-to-panorama-opola-z-poczatku.html> (dostęp 15.07.2022).

[62] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,27533211,opole-2021-krzysztof-krawczyk-zasluguje-w-opolu-na-honory-jak.html> (dostęp 15.07.2022).

[63] <https://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,27777405,unwersytet-opolski-ma-swoj-mural-320-metrow-kwadratowych-powierzchni.html> (dostęp 15.07.2022).

[64] <https://www.se.pl/opole/w-opolu-powstaje-mural-remigiusza-mroza-tych-szczegolow-nie-poznasz-nigdzie-wizualizacja-tylko-u-nas-aa-YS5c-fdkP-BQic.html> (dostęp 7.07.2022).

[65] <https://www.se.pl/opole/opole-z-bliska-reklama-z-lat-70-z-daleka-anna-jantar-natalia-kukulka-mama-nie-miala-szczescia-d-nagrod-w-opolu-zdjecia-aa-TRu3-mPXK-EMMv.html> (dostęp 7.07.2022).

[66] <https://www.se.pl/opole/tomasz-chada-ma-swoj-mural-st-eprecods-publikuje-nieznanny-bit-zdjecia-wideo-aa-cUEg-Epaw-PjoY.html> (dostęp 7.07.2022).

[67] <https://www.facebook.com/monstfur> (dostęp 10.08.2022).

[68] <https://www.facebook.com/rotenbot> (dostęp 10.08.2022).

[69] <https://www.facebook.com/profile.php?id=10063551643963> (dostęp 10.08.2022).

[70] <https://www.facebook.com/GRUPAMURKI> (dostęp 10.08.2022).

[71] Rozmowy z członkami Grupy Murki za pośrednictwem komunikatora internetowego Messenger oraz Instagram, w dniach 24 czerwca – 11 sierpnia 2022 r.

[72] Szajba, mail z dnia 18.07.2022.

[73] <https://kluczborok.naszmiasto.pl/zobacz-wszystkie-kluczboreskie-murale-na-taki-spacer/ar/c1-7821948> (dostęp 10.08.2022).

Tab. 4. Murale o największym i średnim znaczeniu w przestrzeni miejskiej w Opolu; źródło: opracowanie własne

L.p.	Nazwa/Tytuł	Autor	Lokalizacja
Murale o największym znaczeniu w przestrzeni miejskiej			
2019-07	Od wody po kosmos (wieloczęściowy)	Murki	Bulwar K. Musioła
2020-01	Anna Jantar	Bruno Neuhamer	ul. Rzemieślnicza 8
2020-03	Remigiusz Mróz	Łukasz Bieniek (Ideamo), Greta Kaczmarek	ul. Oleska 1A
2021-01	Krzysztof Krawczyk	Bruno Neuhamer	ul. Krakowska 34A
2021-02	Mural Polskiej Piosenki 01	Patrycja Kostyra	Mur przy Amfiteatrze Tysiąclecia
2021-03	Mural Polskiej Piosenki 02	Anna Wardęga-Czaja	Mur przy Amfiteatrze Tysiąclecia
2021-10	Konsolidacja UO z PMWSZ	Klawy projekt	ul. Katowicka 68
Murale o średnim znaczeniu w przestrzeni miejskiej			
2013-02	Opole Miastem Kwiatów	Dulux Let's Colour	Bulwar K. Musioła
2015-01	Mu-Tant Clan	Grupa Beata	ul. Sienkiewicza 20, brama
2016-01	W Opolu wszystko gra	Szajba	Hostel Event ul. Staromiejska 10
2016-02	Druhna Markuszewska	Moc Kobiet (Women Power)	Bulwar K. Musioła
2017-01	Fundacja Dom	Murki	Bulwar K. Musioła, przy ul. Odrowążów
2017-03	Niepodległa	Bartłomiej Trzos i studenci UO	Urząd Wojewódzki, ul. Piastowska 14
2017-11	Danuta Berlińska	Manufaktura Inicjatyw różnorodnych	Bulwar K. Musioła
2017-13	Kobiety Kwiaty 1	Ewa Stomnicka, Manufaktura Inicjatyw Różnorodnych	Bulwar K. Musioła
2017-14	Kobiety Kwiaty 2	Ewa Stomnicka, Manufaktura Inicjatyw Różnorodnych	Bulwar K. Musioła
2018-04	Muzyka w mieście - Tańce	Murki i Karolina Lisek oraz Mots z Porto	pawilon handlowy, ul. Kolejowa 9
2022-01	Andrzej Nowak	Michał Węgrzyn	ul. Niedurnego 6A

DOI: 10.5604/01.3001.0016.0604

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Szczegliński Anna, 2022, Współczesne murale w Opolu – lokalizacja i znaczenie w przestrzeni miejskiej, „Builder” 11 (304). DOI: 10.5604/01.3001.0016.0604

Streszczenie: W Polsce od kilkunastu lat powstaje coraz więcej murali, a prace polskich muralistów charakteryzują się wysokim poziomem. Szczególnie wiele murali można spotkać w największych miastach, ale ten rodzaj street artu pojawia się również w mniejszych ośrodkach – jak Opole. W artykule przeanalizowano 64 murale zlokalizowane w tym mieście. Zastosowano następujące metody badawcze: analiza źródeł internetowych, wywiady, wizje lokalne, analiza lokalizacji urbanistycznej oraz architektonicznej. Na podstawie wykonanych analiz zauważono skupisko murali w centralnej części miasta, a jednocześnie w ostatnich latach tendencję do lokalizowania murali poza centrum. Wyróżniono sześć typów lokalizacji murali: ślepa ściana budynku, ściana budynku z oknami/drzwiami, strefa wejściowa do budynku, brama/przejście, mur, filar mostu/wiaduktu. Najpopularniejszymi typami lokalizacji są – mury, ślepe ściany budynków, filary mostów. W Opolu, podobnie jak w innych miastach, w których powstają murale – często do tworzenia tego typu obrazów wykorzystywane są miejsca o zdegradowanym charakterze. Dokonano oceny znaczenia badanych murali w przestrzeni miasta. Za murale o największym znaczeniu uznano te, które: zajmują całą płaszczyznę na której się znajdują, są dużych

rozmiarów, zlokalizowane w centrum miasta i dobrze widoczne. Za murale o średnim znaczeniu uznano te, które spełniały tylko trzy z tych warunków, za murale o znikomym znaczeniu w mieście uznano te, które spełniały dwa lub mniej z tych warunków. Badania opisane w niniejszym artykule – to jest skatalogowanie opolskich murali oraz stworzenie mapy – mogą być przydatne przy opracowywaniu materiałów promocyjnych miasta, np. szlaku zwiedzania opolskich murali, mapy poszukiwań murali itp. Z kolei metoda oceny znaczenia murali w przestrzeni miejskiej może pozwolić w przyszłości na sprawne planowanie lokalizacji kolejnych.

Słowa kluczowe: street art, mural, sztuka, przestrzeń miejska, Opole

Abstract: CONTEMPORARY MURALS IN OPOLE – LOCATION AND IMPORTANCE IN THE URBAN SPACE. In Poland, more and more murals are being created in the last several years. The works of Polish muralists are known for their high quality. Particularly high number of murals can be found in the largest cities, but this type of street art also appears in smaller cities – such as Opole. In the article 64 murals located in this city were analysed. The following research methods were used: analysis of Internet sources, interviews, local visions, analysis of the urban and architectural location of murals. Based on the analyses carried out, a cluster of murals in the central part of the city was noticed, and at the same time in recent years a tendency to locate murals outside the city center. Six types of mural locations were

distinguished: blind wall of the building, wall of the building with windows/doors, entrance zone to the building, gate/passage, fence wall, pillar of the bridge/viaduct. The most popular types of locations are – fence walls, blind walls of buildings, pillars of bridges. In Opole, as in other cities where murals are created – places with a degraded character are often used to create this type of paintings. The significance of the studied murals in the city space was also assessed in the article. Murals of the greatest importance were those that: occupy the entire surface which they are located on, are of large size, located in the city center and well visible. Murals of medium importance were considered to be those that met only three of these conditions, murals of negligible importance in the city were considered to be those that met two or less of the above conditions. The research described in this article – i.e. cataloguing Opole murals, and creating a mural map can be useful in developing promotional materials of the city, e.g. a trail of Opole murals, a map of mural searches, etc. In turn, the method of assessing the importance of murals in urban space may allow for efficient planning of the location of subsequent murals in the future.

Keywords: street art, mural, art, urban space, Opole